

Бедиктер айыттыңан

Чоокта чаа Красноярск хоорайга Красноярск экономиктиг районунун партия-ажыл-агый активинин хуралы болгон. Ол хуралды СЭКП-ниң Красноярск крайкому, Тыва обкомун болгон улам ажил-ажыл-агый Красноярск хоорайга чыгырды. Хуралдың киржикчилери 1964 чылдың ажил-агый түнелдеринин болгон 1965 чылдың планын кууседиринин талазы-биле соругалар дугайында совнархоз даразын эш В. Н. КСИНТАРИСТИН илеткелин чуулашкан. Совнархозтун ол хуралына совнархозтун Тыва АССР-де бугурудаларинин болгон СЭКП Тыва обкомунун, Министрлер Чөвүлелинин, комсомол обкомунун төлээлекчилери база чоранчар.

Экономиктиг районунун бугурудаларинин болгон организацияларинин ажил-агый-агый чыл планын хуусаа бетинде, 1964 чылдың декабрь 26-да кууседил, Төрзүн чуртка пландан ажыр 27,4 миллион рубльдин продукциязын берген. Совнархозтун системасында бугурудаларинин продукция бугурудаларинин хемчээ 1963 чыл-биле дөмей-лээр 9 хуу өскөн. Совнархозтун бугурудаларинин эртен чылым киш-та продукция ундуринин планын 106,6 хуу кууседил, күш-ажыл-агый бугурудаларинин 101,1 хуу кууседил.

Совнархозтун ажил-агый-агый Чөөн-Сибиринин улетпурунун ажил-агый-агый-агый чарыкыла бааг эвес түнелдиг болгон хуралдың киржикчилери дөмей-лээр. Совнархозтун ажил-агый-агый-агый чыгырдыр дөрт хууу коммунист күш-ажыл-агый дөз дөмөсөктүр турар. 34 муң хууу коммунист күш-ажыл-агый шалыкызы деп бедик атты чедил алган.

Совнархозтун хуралына Тыва АССР-ниң улетпур бугурудаларинин эртен чылда ажилын база дөмөдөгөн. Республиканын бугурудаларинин киши продукция ундуринин планын 107,1 хуу кууседил, пландан ажыр 650 муң рубльдин продукциязын бугурудаларинин 1963 чыл-биле дөмей-лээр республиканын аар улетпур 4,6 хуу өскөн.

Оң-биле кады совнархозка хамаржы турар. Кызылдың ээт камбикады, алды, пиво заводтары, дааранкада камбикады продукцияны ассортмент талазы-биле оонааларын куусетпээр.

Партия-ажыл-агый активинин хуралынын киржикчилери экономика районунун улетпур ажилдагыларинин 1965 чылда социалист хууулашкан бир үч-биле хууулаш, социалист чарыкы Чөөн-Сибирь совнархозтун улетпуринин ажил-агый-агый кыйгырды.

ЭСТАФЕТАНЫ УЛАМЧЫЛААР

Боттарынын талантызын-биле чоңун хууулашкан чалал алган, уран чүлүдү хөгжүлдүгүзү чаагай үтүг-хууу кирип келген, бот-тымын уран чүлүдү хоочун-даа, анык-даа артист бугуруу кезде клубтарын сценарийлар театрларын сценарийга чедил депшип өскөн.

Ынчанга бот-тымын уран чүлүдү коллективтери уласту талантыларын илереди, келер үенин сурагымын ыражылаар, шин артистер, танышчылары, хөгжүмчүлери, ширктер оон төртүтүп турар деп чүвө билдирди.

Совет улус коммунизми тургусуу, коммунист эзу-биле чурттан эгелеп турар бо үеде ажилчы чоңун эстетиктиг кижизидилген улам-на бедил, оларын уран чүлүгө сонуургалы хүн келген тууду-на улагыды турар. Оон тодарай херечинин хей чиктеринин бистик республикадан көрүп болур. Бот-тымын уран чүлүдү коллективтеринин болгон ында кирип турар кижилерин саны чыл - бугуруу өзүп турар. Чижээ, эртен чылым болуп эртен көдөзүн бот-тымын уран чүлүдү уран чүлүдү көрүлдүгүзү киришкен коллективтеринин болгон кижилерин саны моон мурунда чыдарлап болуп эртен көрүлдүгүзү киришкен ийи аткал көлдүгүзү, чаа-чаа уласту талантылар илереп шыгарган. Шин, кинтер болгон уран чүлүдү эске-да хевиринин көрү талазы-биле чоңун сонуургалы аажок улагыткан.

Чоңун уран чүлүгө сонуургалы эстүргенин, эстетиктиг кижизидилген улам-на бедилеринин бир кол чүлү болза, бот-тымын уран чүлүдү бөлүмүнүн ажилын үзүктөл чок чорудары болур. Доктаамал ажилдап, боттарынын уран чүлү-биле чоңга бараан болуп турар коллективтер бистик республикада хей. Солунарга, радиога мактан турарымын шемикчилер, эртен-бардыкчалар, Тоңунун адыр-кежигилеринин болгон эскерлерден-даа алганда Эрни районун Морен көлдө калууда ужен ажил кижилеринин бот-тымын уран чүлү коллективтеринин сөөгү каш чыдарын дугурууда доктаамал ажилдап, боттарынын репертуарын үзүктөл билдирди турар. Ол коллективтеринин көрүлдүгүзү чылым-на бирин чылым ал келген. Морен калуудун улусу талантымын, найралдыг коллективтеринин боттарынын суурунга, малчыларынга концертти доктаамал көргүзүгүзү алганда, районун эске-да сууруларынга, сут-баран фермаларына солун концерттерин-биле бола аалдап чедер болур. Эртен чылым мерчелерин коор-зында Моол Арат Республиканын Завкан аймагына солун концертти көргүсөк келген. Ол клубтун эртелекчи Жени Орунгу бөлүмүндө талантымын колхозчуларын, көдөз ителгилеринин бугуруу-биле хаара туткан, болуучу ажилын чорударда партия, комсомол, профсоюз орг-низацияларына даанып келген.

Бай-Хаакта улусчу балетмейстер Н. Тиртыч-Карага уадраткан таным коллективинин доктаамал ажилдап турарын мактавын баар аргамс чок. Ол болу болгон оон уадраткан танымчылар эртен чылым Москвага болгон Тыванын уран чүлүдүн көргүзүгүзү чедикширин киришкен. Ол ам «Енисейн күчтүгүзү» деп чаа танымын тургузуу алган.

Септелгенин темпизи оожум

«Шынның» рейд бригадызы Барыш-Хемчик районун кохозтар-ында болгон совхозтарда тракторлар септелгенин канчаа чоруп турарын байдалы-биле танышты көргөн. Февраль 10-да медээ баура алганга, районун ажил-агыйларын нияттал-биле тракторлар септелгенин планын 60,7 хуу, трактор анданыларын — 77,9 хуу-болгон септелгенин — 72,7 хуу куусеткен.

Тракторларын болгон кожук чеп-сектеринин септелгенин чорударына шилтирил: ролду ойнаа хууулаш-лыг Кызыл-Мажалыктын «Сельхозтехника» салбырында ажил-херектин чоруп турарын байдалын ал көрүлгөн. 1964 чылдың дөртүк кварталында 46 трактор септел турган, херек кырында 30-ин септел. 1965

БУГУ ЧУРТТАРЫНЫ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫКАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди

Совединин болгон Министрлер Чөвүлелинин органы

СОВЕТ АРМИЯНЫН БОЛГАШ ШЕРИГ-ДАЛАЙ ФЛОДУНУН ХУНУНГЕ

ЧЕР-ЧЕР СОВЕТТЕРИНГЕ СОҢГУДАГА УТКУШТУР

Кандидаттар-биле ужуражышкынар

БАРЫН-ХЕМЧИК. Район болгон кезде Советтеринин депутаттарын кандидатуринин округтарын соңгулда номинскалары бүртүкчү турар. Бүртүкчиге кандидаттар ам боттарынын соңгукчулары-биле ужуражышкынын кылып эгелден.

«Шекпэр» совхозтун Аянтыг салбырынин төвү Сарыг-Бел суурун соңгукчуларын соңгулда мурунчу хуралы болгон. Анда район Советинин депутаттарына кандидаттас Висилий Максимович Коблов (совхоз директору), Аракчаа Чадамбаевна Монгуш (совхоз ажилчыны) оларын ажил-чорудугузын дугайында бугурудаларинин Ооржак Шыраа-Кара биле Саая Соскур-оол олар соңгукчуларга чуулап бергилдизин. Коммунисттеринин болгон партия кижигуу эвестерин бугурудаларинин кандидаттары дөз боттарынын бадылашкынын мартын

14-те бээрине соңгукчуларын олар кыйгырды.

Хурал бауруу-ла ажил-ишчи байдалга болуп эркен. Анда санал берип чүвө чуулаан кижигуу ажил-агыйын экономикаын улам быжылгаар, Советтеринин организ-масын ажилын улам экижидер дугайында күзө-чүтүлдүгү болуп турарын илерейлеп, депутаттарын кандидаттарына чагыларын берип турган.

Аянтыг хемчин суун Кара-Дөң-нү тарылга шөлүн сугатарына ажилгаар хемчегин алырын, Аянтыг салбырга хой тарым пунктуну тускайлап тургузарын, автомашина гаражын турарын, уруулар эсирин ажилдарын, Биче-Аянтыгын хову тускайлап кудук казырын органи-зациян кезде болгон район Со-веттеринин соңгукчулар дилген. Ол чагыларын кайымы-ла куусетти-

нип болур аргаларын дээрин хура-ла илерген.

«Большевик» колхозка район Советинин депутаттарына канди-даттар — СЭКП райкомунун се-кретары Кенден Монгушович Ак-мыс, колхозту муракчы саанчы-зы Зоя Очурова Саая олар-биле соңгукчуларын ужуражышкын кел-жээп болгон. Бугурудаларинин кижилер Донгак Октег-оол биле Кара-Сад Матпадак олар кандидаттарын ажил-чорудугузын соңгукчу-ларын таныштырган.

Эмнеге пункттууна бир ажил-дакчын немел бээр, райончу ав-толаказын малчыларын ундурп турар, колхозту кезде ажил-агый машиналарын артык кезектери-биле хандыр хемчегерин алырын депутаттарга кандидаттарын дам-чышты район Советинин колхозчу-лар дилген.

Күш-ажылчы хайныышкынар

БАРЫН-ХЕМЧИК. «Шекпэр» совхозтун Дөн-Терзин салбырынин хойжуларында чер-чер Советтеринин соңгулда хүнүгө аалар болдурган социалист чарык чедикшигинин түнелдерин берип турар.

Салбырда нияттал-биле 2618 хой төрзөн, 2630 хураган камгалап ал-дынган. Илгид чедикшигинин малчын бугурууну кызымаккай ажилы хандырып турар. Илангыя хойжулар Ооржак Калтакан 300 хойлан 300, Ооржак Ланды-Белек 352 хойлан 252, Монгуш Сайгы 297 хойлан 301 хураганы менди алган.

Клубтарда, культура бажынында, өөрдилге, албан организация, бугурудаларинин бот-тымын уран чүлү коллективтери боттарынын ажилын доктаамал чорудуп, бай-лак программалыг, белик илдейл солун концерттерин-биле чоңга бараан бо-луп, идеолотуг ажил талазы-биле партиянын салган согуларын куу-седирине улау-чаагай үлүг-хууу кирир херек.

Колхозчулар ам 1500 кубометр ту-дуг мачын тайгага белеткээ, оон

250 кубометрин машина орууче ундур сөөктөн, а 170 кубометр ышты тууг шөлүндө чедирген.

Оон ийи 3000 кубометр оттулар ыш белеткээр турган, ам оон 50 ажыг хуууу белеткен алканар.

Тракторист Хомушку Окпан-оол, аш-биле ыш сөөктү турар Хомуш-ку Шой-Сурун олар хууурун ажил нормазын 110—120 хуу кү-седил туралар.

Тудуг мачын болгон оттулар ышты белеткээрин, чер-чер Советтеринин соңгулда хүнүгө чедир до-зарын колхозчулар хүдзеген.

БАЙ-ТАЙГА. Чер-чер Советтеринин соңгулданын хүнү чооктуздан ту-дун-ла, көдөзүн ажил-ишчилеринин ажил-иш улам хайныгып турар.

Районига ажил-агыйларын хой оолдашкын массалыг эгелден. Кол-хозтарда, «Тээли» совхозта 18 муң 636 төрзөн хойун 18 муң 659 ху-

раганы менди камгалап алдынтан.

«Малчы» колхозта, «Тээли» сов-хозта мал оолдашкынына белеткел ажилдарын хууулаштыг болгон. Оон түнелдиге бо ажил-агыйларда бугу төрзөн хойун чаш төлү менди. «Тээ-ли» совхозта Салчак Хумбаадинин уадратканы хойжу бригада малчын чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле мурунку олдурга чоруп турар.

«Малчы» колхозта Салчак Хум-балы-оол 235 төрзөн хондан 235 хураганын, Салчак Дирый-оол 230 хойлан 230, «Мурнакты» кезде ажил-агый артелинде Салчак Кал-дар-оол 185 төрзөн хондан 190 хураганын камгалап алдынтан.

Малчынарга дуулажыр кылдыр ажил-агый бугуру хой саным сак-маншктерин хойжуларга чоруткан. Чүгө «Малчы» колхозтан 80 ажыг сакманшктер хойжуларда барган.

Т. ХЕРТЕН.

Дүжүттүн үндезини

ДНЕПРОПЕТРОВСК. (СЭТА). Днепрпетровск областын колхозта-рында болгон совхозтарында механизастыгын чүс-чүс эвентерин тургуушкан. Олар тарым олдуртүгүзүгүзү күш-ажылдын өң эвентер чарыгдарын ундурп турган, тарым өстүрелер, Кукуруза, чигир свеклазы, тарымал тоорук, ногаалар болгон картофель тарып олдуртүгүзүгүзү ийи чүс муң ажыг гектар тарылга шөлүн оларга эртен күзүн-не быжылгап берген.

90 муң гектар черин гектар бугурудаларинин ортума-биле куку-рузанын 40 центер таравын өстүрүп алыр деп механизаторлар хү-лөнгөннөр. Олар ам шөдөргө чедикшигилерин сөөртүп, техни-каны септеп, үзүшнелерин үтүктөл белик шынарын болдурган хы-нап турар.

Кызыгаар шериктин Н кеззинин заставазы ВЛКСМ обкомунун шил-чир Кызыл туугун чеди чыл улаштыр туудуп турар. Ол-на заставада не-зетин шилчип чоруп ымылаи база бар. Ону бирги салбырга тыыскан. Заставанын солдаттарын хей нуруузу дайынчы болгон политиктиг бе-леткелдин тергилерини болуп турар. Бо чурунта дайынчы боонуң мате-риалдыг кеззин өөргөгө өөрдип турар Михаил Александрович Полосымак эң ии адыгын болгон солдат өөргөгө үргүлчү дуулап турар, күрүнө кы-зыгаарын камгалаарын албанын билдирип чорудуп билер дайынчылар-нын бирзизи.

Совет Армиянын болгон Шериг-Далай Флудунун төртүтүгүн хүнүгүн 47 чыл оон заставанын бугу дайынчылары политиктиг болгон дайынчы белеткелдерге, күрүнө кызыгаарын камгалаарын херезинге бедик көргү-зүгүлери уткуп туралар.

Фото Г. СИРОТНИННИ.

СЭКП ТК-ГА ФИНЛЯДИЯНЫН КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫН ТӨЛЭЭЛЕРИ-БИЛЕ УЖУРАЖЫШКЫНАР

Февраль 16 болгон 19-та СЭКП ТК-га Совет Эвентелеринин Коммуни-стг партиязынын болгон Финля-ндиянын Коммунистг партиязынын төлээлеринин ужуражышкынын болдуган.

Ол ужуражышкынына СЭКП ТК-нын Президиумунун кижигуу, Бирги секретары Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-нын Президиумунун ке-жигуу, секретары М. А. Сулов, СЭКП ТК-нын секретары Б. И. По-номарев, Финляндиянын Коммуни-стг партиязынын талазында — партиянын Чингине секретары Вла-де Песен, партиянын Даргазы Аймо Аалтонен, ФП ТК-нын Политбюро-зунун кижигуу Херта Куусин-ен, Аарне Сааринен болгон Эрка Туоминен олар киришкен.

Моон-биле долбаштыр парлап ун-дурп эвентелерге чуулап турар-ы болза, СЭКП-ниң болгон ФП-нин төлээлери амыг дөлейт байла-нын дугайында санал-оонадарын солушкан. Сөөгү үеде Вьетнам Де-мократыг Республикага удуз амер-ик империализмин чорудуп турар агрессти үлгүдигери, Конгода АСК-тиң болгон Бельгияныч чеп-сектиг интервенцияны шыкаш, база-ла дөлейт харылааларында дүш-күрүлүп чорукту болдурган болгон бугу-нунта тайынга аймылдын үнде-зин болуп турар дээрин олар демдизген.

Амыг байдалда бугу уласту-дун күженишкенин Барыш Германияныч өжөн негетчи, ми-литаризм күштеринин талазында өзүп турар айылга удуз демисел-е мобилизастары оон чууга бо-луп турар дээрин ийи партия-ларын төлээлери чагыс аай эп-сеткидиг болгон.

Делегетин чаа дайынны болдур-базынче, аны-бур социал тургузу-луг күрүлелерин тайын коза-хел-бээ догуунашкынын принципте-рия чайгалыш чокка чорударынче, делегетин социалистг система-зын сырый каттыжышкынын бы-жылгаарыне база уластарын хос-талгалыг шимчээшкенин дөткени-ринче улагалдырган совет дамшкы-политиканын согуларынин еске-рилге чогу СЭКП-ниң төлээлекчиле-ри база катал бадтыкан. ФП-ниң төлээлекчилери ол политиканы бугу-ну-биле чуудуурун көрүп турарын илерейлген.

Финляндиянын Коммунистг пар-тиязынын Совет Эвентели биле Фин-ляндиянын аразында найралдыг харылааларын хөгжүрүлү-биле чорудуп келген болгон чорудуу-лаа турар улагу болгон үр-түнелдиг ажил-чорудугузын совет коммунисттеринин белди-биле үнелел көрүп турарын СЭКП-ниң төлээлекчилери медегелен.

Тайынны болгон Совет Эвентели-биле найралдык оон шилп алган оруундан Финляндияны тайыр дээр

(СЭТА).

«ШЫННЫН» РЕЙДИЗИ

Сорулга болза районун партия, со-вет болгон кезде ажил-агый ор-ганынын талазында техника септе-лгенин темпизин дүргөдешпаша, септел тракторларын шынарын экижилер төздө, ажил-агыйлар аай-биле массалыг хыналаларын амдыгаштан чорударында болур.

«ШЫННЫН» РЕЙД БРИГАДЫЗЫ:
Л. БУНАЕВ — «Сельхозтехника» салбырынин инженери.
Ю. САПЧАЙ — «Барлык» совхоз-тун инженер.
В. ДАВАА — «Шекпэр» совхоз-тун инженер.
А. ДУРОВ — суг ажил-агый эрге-лелин инженер.
Т. ТАЛАНЧИН — «Шынның» корр.

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ БИРЭЗЗИ

«Тыва даг-дугу» комбинаттың ийги ээлчээр тудуп эгелген. Ам үеде кол көрүстүң фундаменти тургузар онгарын белеткээр талазы-биле ажал хайышкыныг чоруп турар. Ол ажалче хамыктың мурнада өрүмчкчилер болгаш депсикчилер киргенер. Бирги чаа де-вишкенин ылыр бирги онгарын өрүмчкчиин дооскан.

Тудугчуларның ол мурнакчы от-ралында бир кижиниң дугайын ма-наа чугаалаккан мен. Ол болза чер чаа депсикчи Хомушкү Алдын-оол Биче-Бек-тур. Хомушкү январь 30-де 19-ла харлаан. Оон дугайында чугаа эвээш болуру билдингир.

Алдын-оол ий харлыг турда аде-нел өлүп калганар. Биче-Бек болза ол карактар чүвези чок өс-күс калган. Ону ам үеде № 834 тудуг эргелеңде тудук комитети-нин даргазында ажаллап турар, оон

улуг акызы доруктуруп өстүрүп каан.

Ол өг-бүлө Ак-Довуракка чурттап турган. Оол 7-ги класска өөренип келген. Өөредилгези эки. Биче-Бек болза чолдак тоннарыг ажалчы-нар автобуска далажып чүгүрүп, аңаа барып олурупкан, тудугже чо-руп турарын Хомушкү эртенч-не сонга караандан көргөш, алдааргаар апарган. Бир-ле катап Алдын-оол ажалчылар-биле кады автобуска олурупкан, тудугже халкан. Тудук объектилерин кезип чүгүрүп, шүптү чүткөп көрүп, магадан. Эрбенин маңыларын бызачылар хаарыла-биле кылайтыр чонгап, ап октап турарын көргөш, белен деп чүвези барып чыккан ымадыр аңаа сагы-дырып турган.

Чеди класта өөренип турар оол ажалчы болуп деп шийтпирлеп ал-ган. Алдын-оол удаанда 7-ги класты эки демдектерин дооскан соонда кадрлар килдинин экини сестри аарак ажиткаш кирип кел-ген. Күзели хандырттып, каш-ла-шак болгаш бэудуг ажалчылар апаар чадаас боор мен деп оон идереп келгени ол.

Эпит-ээдек харажын кижин аңаа мында дээк:—Сени ажалга чүдү-адыр-дыр бис. Биче-Бек болза бэу-дуг ажалчы болурун чеди кла-ска билгилит болуру чепс. Ажалда-саан тускай мергежилдин тала-зы-биле өөренип апаар сен. Биче-Бек, сени бис тудук училищезинче өө-редип чорудар-дыр бис. Чепшээр-сен бе?

Ажалдаасары аажок-лаа болза, оол — чепшээрер деп харылаан. Эске оолдар-биле кады өөренип те-дө бергени Брасовскийниң тудук училищезин ажалдакчылар оларын кончуг эпит-ээдек хүлөп алган. Оолдар бызачы мергежил-ге ийи чыл иштинде өөренип кел-генер. Олар нинти билгилерни база өөренип турганнар, чүге дизе, амгы үениң тудугчулары нинти болгаш политиктиң айтырларын база эки билир учурлуг болгаш.

Алдын-оол эки өөренип турган. Ол ылангыя училищенин мастер-скалынга кончуг сорулукт өөренип, ажалдап келген. Оон училище до-оскан номнары, ылангыя бодунуң тускай мергежилдин талазы-биле дыка хөй. Ол четен чогаалга база

хандырттыган. Ол ажалчылар апа-рар, Ак-Довуракка чеди-келген, чурттага бажынары тутчуп эге-дөө. Биче-Бек оон ажалдап турган тудук участкагын комбинат-тың тудууче шийчиген. Алдын-оол идереп, ак сеткилди ажал-дап, макталды уда-дараа ап турар апарган. Бодунуң куш-ажалчы үлүүн киргени «Тыва даг-дугу» комбинаттың бирги ээлчээр күрү-не комиссиясы хүлөп ап, ону ажал-га киригени Алдын-оолга онза өөрүнчүг болган.

Хомушкү ном-дентер номчурунга бызачып ажалдаарында дора аме-инак киж. Библиотекада оон ном-чан номнары, ылангыя бодунуң тускай мергежилдин талазы-биле дыка хөй. Ол четен чогаалга база

ымак, тыва чогаалчыларын чогаа-ларын хөйүп номчоп. Алдын-оол Биче-Бек ам кезиксе школада 10-гу класта эки өөренип турар.

Оон өөренип турар кызын-ниң дугайында бажыны Лидия Ивано-ва Федосеева бодунуң өөреникчи-нин дугайында кончуг мактап чу-гааллап турар. Ол кичээл бурзуңге ак сеткилди белеткенип, эки өө-ренип турар. Оон ол эки шынарын ка-ды ажаллап турар өөрү база чугаа-лап туралар.

Кажан Новосибирскиге чер чаа депсир мергежиле өөредип кижилер чорударын шийип ап турда, оон алин база-ла алай берген. Бодунга көргүскен идегели Алдын-оол ы-чан база шыныктанган. Новосибир-скиден эң эки депсикчи деп дем-

дектиг шыныктанган ол экеккен. Ам ол эки Василий Владимиров-биле чер чаа депсир ажалды күтүсеп тур-ар. Биче-Бек чокта чаа ол чер өөрүмчү БМК-4 деп станоктуң ма-шиниз деп шыныктанган алган. Де-сирме оолга ол-лаа болза эвээш болган. Эки ажалчылар тургаш, ол он класты дооскан, чолдачылар кутурунда кирип алган, мында база эки өөренип турар.

— Сен канчап четтигер кижин боор сен?—деп, оон айтырдым. Ал-дын-оол харымынга чүгө катты-рып кагды.

Ол-ла бүтүдөн ыгыла Алдын-оол фотография ажалын база билир. Ол 1965 чылда «Броколд», «Техника молодежи», «Рабоче-Брестский корреспондент» деп журналдарын, «Искания», «Тувинская правда», «Шыны», «Комсомольская правда» солуннары чагылып алган.

В. АНАНИН.

ЭСКЕРТИНМЕС МЕРГЕЖИЛДИҢ КИЖИЛЕРИ

КОРРЕКТОР

Автобустан озалааш, кайнаар-даа баар айын тыйлап турумда, хо-очун өнүмү Монгуш чеди-келген, мени бажыныче эдиртип чоруту.

Бажының херээжин ээин-биле мендештишкан, чурук тирттары апардымны стол кырынга сак-чыдырдым. Монгуш мени ооме-мылатп көргөш:

— О-о! Аппардын кагаан-дыр сен аа, өнүк. Бо хун огулустук төртүтүгүн хунун база дээди эртем чеди-келген демдегээр дээи улус бис. Чурукка тирттары берип кө-рүнерем. Төп черге институт доос-кан, районнуң ажалчылары-биле ча-нып келген кижилер ийи—диди.

Саша применил-биле Москва дам-чылдагымын тудуп, диниң олур. Аадам ажалдаш чүп, ажал-чен са-мып тур. Сашаның маалаа өнүк-чүр кирип кээп-ле туралар.

— Каам, аадам. Кожалың бирээзи кайыл, сугал келгил. Ох! Дөө-дүр бе—дөөш, Монгуш ийи кожалың а-лаш, үс халдым. Ааа огулунче көрү-гөш:

— Улуг дайын чүге чиде берди, огулум. Чугаалажык сен бе?— деп айтырды. Саша применил ооме-мылатп калкан:

— Тудугдан адырдылбастан аша-кыр. Эгелес турдур, огулум. Бо кур-ларын дескиндир ийи калкылап-кан, дораан чедэ бээр мен. Эртен дини хол-биле шак эрттирбей чо-нар чүве — дээш, дөрт чукуду хөмү-руг хендир-биле изеп кааш:— Ча, бо дөрттү доозуп турга, шаг төнүп, кижин дериңил келгил мынаа. Би-чан, дини ал алгаш, баар-ла болган-дыр ийи—дээш, хөөн чогу аажок болду — деп, Саша кирган дайы-нын ажалга кызымаан магадан тайылбырады.

Биз аразында кара хураган кел-гиле кылган халыктын бөрүгүн аадамдан бажының хар дег хонг а-дүктү уштуп келген, холуңда № 22 «Улуг-Хем» алымаах туткан ирей морал калды. Даштык хен-дирин көргөш, алдан хар ашкан деп эскерер аргаах, арес, чугаакыр ирей болду.

— О-о! «Улуг-Хем»-е, даай?— деп, Саша, Ондар ирейниң стол азынче салып чыткан номуче көрбүшкан айтырды.

— Кол ооргазын номчуп доозуп-тум, огулум! Арбымы-ла кончуг ном-дур — деп, чугаалавышаан, скли кончуг чолдак кара тоуну аскыме азып чыдырды:

— Солун ном-дур бе, даай?— деп, Саша стол азында ному ал чыда айтырган.

— Солун эвес номга чазак аша төтчелес-ле болгай, огулум — деп, чоон ууну кончуг кылдыр каттыр-бышаан, уламчылады. — Номуң сөөлүг арнын ажал көрөм, кончуг көрүм-дүр? Бизге-ле О. Чече-кей деп угбан эвес-тир бе?

Саша ному ажа тутулааш: — О-о! Шынал-ла база О. Чече-кей ал салган-дыр, аа. Каам, Коля! Саша «Орфографияны үндешини-риде» кым ал салган эвес — дээш, Саша Колянын ному ал алды.

— «Ундешинер» деп чээ? Ады бе-ли ол хире кирип болганга, чугаа-ла чок, О. Чечекей-ле ал салган болгай—деп, Ондар ирей Сашаны үс кирип харылаан. Саша хенер-тен каттыра каалгаш:

— Шынал-ла О. Чечекей-ле. Мо-ну база номчуп каалкың ол бе, даай?—деп, Саша айтырган. номуң көргүстү.

— Бир дугаар көрүп адыр мен. Тыванын ном үндүр чөриниң ном-нарын оварып көрүр диди. Хөй кезинде О. Чечекейниң аттары кир-ген-дир. Бываыла сөөлүг адин салыр болганда, оон харысалагыз улуг-ла турган боор—деп, ирей бо-даны аарак тайылбырлааш:— Мур-накчылар хураалына чораша, пар-лаалга черин экскурсиялап көргөн мен. Машинага кагар, оон соонда ресак-торунуң кара шокар кылдыр элп каан бижин бенин ийи доо коррек-торлар дээр улус көр чүве чорду. Бываымын кижин болза, чангыс ка-тап көргөш-ле бажы дескине бээр хире ажал-ла болган— деп, хоочун

тудугжу корректору чымжын үселеп чугаалаарга, мени база ымыг хулаалгын эрттирп чоран болгаш, кончуг-ла өөрөн мен.

— Бирги кластан эгелээш, баш-ны институту дооскуже чедир шы-нал-ла О. Чечекейниң корректорлап үндүрүн номчирин холлаа салбай өөренип келдим. Башкы болу бергеш бенин оон, чере мичаш, ном үндү-рүкчүлериң үндүрүн ному чокка башкы эвес-тир мени дээрзин минир ужурагү-дүр—деп, Саша тыва хе-рээжиниң иштинде шүгүлүп үгө-гөш баштайгы хоочун корректору бенин-биле үселеп тайылбырады.

Ол чугаалаа адын каалган, 1942 чылдан бээр болуп көрүмүг, кор-ректор ажалыңа, шынал-ла, О. Чече-кей мыкан ол хире үс иде докта-мал ажаллап келген кижин тыйла-дым. Биче-Бек Ада-чурттуң дайы-нын кизг үеи чүве. Эске бүгү ном-нардан аныла, оран камгалалыга керектиг дыка хөй ном-дентерни дүгүн үндүр апарган. Парлаалга ажалдакчыларынга ийи дакыр ха-рысалаа чүдүртүгөн. Ажалды бач-чы чымжыңга кангалган хоочун ажалдакчылар ийи, үс хонуктарда кара шимбей хондур, хүндөдүр ажаллап турган. Бергелер бергенде, кожалында Улуг-Хемге мейт кылдыр шимбей, үгүзүн оттуртуп, серинте-нип алгаш, катал-ла ажалдап кирип-турган. Биче-Бектиң бир хүнде силе аажок кылдыр кеттинген, үс шимбей, борбак кара кым оон үндүр черге корректорлап кирди.

Оон ады Оюн Чечекей болган. Ол баштайгы бирги болгаш ийиңи хо-нуктары мүн-не шыдажып эркен.

Бир катап эртенниң беш шак каттыр турда, эш Самбаа мезээж каттыра берди. «Чүү болду?» деп айтырдышаан, оон чангыс чедэ бердим. Чаа кирген корректоруңу-руңку Бажының үжүк өрүр столу-нун аадаане бажын сукумаш, уду-й берген чыдыр. — Үс дугаар дүңү шыдашылды барганы ол болган.

Оон бээр, сактып олургага, дыка-ла үр апарган. О. Чечекей ам-даа ол-ла ажалында хевээр, ам-даа кор-ректорлавышаан.

Корректорун ажалы харысала-лыг болгаш чымштыг. Оон хүлээл-гези — орфографияны болгаш пунктуацияны дүрүмненин хажык чок сагымы. А номга чангыс-даа частырыг турбас ужурагү. Ону бо-дурбас дээш, үжүк бурзун, сөс бү-рүзүн ончалап тургаш, номчуур апаар. Биче-Бек номчуурга, характар шылап, баш туруп келер. Черле ми-чаш, ол ажалга кижин белен-ле шы-дашкан. Аңаа шымак билгилит, ажалга мина, кичиргелит, эскерип, мейт кижилер керек. — Оюн Сери-болонна Чечекей харын ийиңи бү-дүштүгү болганы-биле, мича үр те-ни иштинде ажаллап турар.

Корректорун киржигези чокка, шынал-ла, чангыс-даа солун, чан-гыс-даа ном, парлаттымыс-ла бол-гай. О. Чечекейниң корректорлап кел-ген чээрби ажал чылдарынын дүр-гузунда, оон үндүрүшүн номнарын Тыванын мун-мун школалылар, агрономнары, эртемденерин, башки-лары, механизаторлары, чогаалчы-лары, эмчилер, артистер болгаш че-ре-ле кандыг мергежилдин кижилери номчувайн турар дээр деп, бижире болуп олурдум.

Парлаалгын үр үеде ажаллап кел-ген хоочун ажалдакчынынын үр-түнелдиг куш-ажалын Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш СЭКП-нин Тыва обкому, ССРЭ-нин Култура ажалдакчыларын проф-эвилел Төп Комитеди болгаш РСФСР-нин Министрлер Чөвүлели-нин Парлаалга талазы-биле комите-ди, Тываның профэвилелдер обкому болгаш Чырдымышкын министр-сөөгү Хүндүлел бижиктер-биле каш удаа демдегел, шынал келген. Ол бижик үлешчилерин улам-на шыныктарып дээш, Оюн Чечекей бодунуң техниктиг билгин улам-на бедилди, культураның чагай хе-рээңге бүгү күжүн берип турар.

С. ТЕЛГЕР-ООЛ.

АРТЕЛЬ УСТАВЫНЫҢ НЕГЕЛДЕЛЕРИН САГЫЫР

Тес-Хем районнуң «Тере-Хөл» колхозуун баштаар чери кээд ажал-агый артелиниң Уставынын негелделерин сагып күүсетпейн тур-ар. Чокта чаа болган өткөт-со-гулалыг хураал ол дугайында баш-таар чериниң адрезинге колхозчулар шынгыш шүгүмчүлелди кылган.

Маңаа чамдык чиктерини айтыр-га мындыг. Акша оруктагы пазың аажыр күүсеткен турда-ла он чүгө 6 хуузн хуваашпас фондуже шил-чигең, а Уставта айтканы 15 хуу болгай. Колхоз баштаар чериниң кижигинери 9 кижин тургаш, чамдык-та чугаа айтырларың чүгө 3 — 4 кижиниң киржигези-биле ший-тирлеп турган. Колхозчуларын нинти хураалын чылда дөрт удаа чыл-дырар тургаш, чүгө түүн удаа эр-тирген болган. Көөртал тундурлар нинти хураалга чугаалашпас, үндү-

ген шийтирлерин күүселезиниң түңкелди кылбас болгаш оон-даа өс-ке чептешер бар.

Колхоз эртен чылын күрүнге дук сапар планын күүсөтпээш. Мал-дын баш санын өстүрер, продукту-лун бедилер талазы-биле баштаар чер тодаргай хемчеглер албан. Мал-ды тарым боозадыр ажалды шүтү-түпканындал малдык кызыраашкын уугу. Тарым боозадыла чорудар дөң-чөрдө тууду каан дөрт бажын эри-тир тургаш берген. Мал ажалында оон өске-даа чептештерин колхозчулар илереткен.

Артель Уставын шынгыш сагы-мын, малдын баш санын өстүрер, ук-саалыг шынарын экижигер талазы-биле тодаргай хемчеглерин ап чор-дарын нинти хураал чаа сонгукан баштаар черге дааскан.

С. СЕДИП.

ОТЧЁДУН ДЫЦНАП ТУР

Каа-Хем райпозуң Бурен-Бай-Хаас магазини эки ажалдыг магазинерин бирээш. Ол дугайын чокта чаа болуп эркен суурнуң хуучу кижигинериниң ху-раалыга магазин эргелекчизи эш В. П. Брагинаның өт-чөттүгү илеткелди херчелээш.

1964 чылда магазин салып алыкчыларга 230,5 муң рубль түңүгү барааннарын садар турган болза 243,8 муң рубльдиң барааннарын чонга саткан ийикпе азы иланым 105 хуу аажыр күүсеткен. Бо чедишкениң кол чылдагының чүдөл дээр болза, магазин эргелекчизи эш Брагина салып алыкчыларын чыгыш дугаар чүгү-ла хергелеттинер барааннарын райпонуң салдактарында болгаш Кымылдың салдыг базаларында боду барып ши-лип ап, чонга чедирип салдылап турарында.

Чижээдээрге, бистин кээд колхозчуларга, ыраккы кымык оларларда туртуп турал мачынарга белен кылдыгып чок, сандалар, радио-применилдер, ийик-кеп, сугар шифары, атакераларын болгаш ийик-кеп, аш-чөм аймааңың барааннарын 1963 чылга дөңдөөргө эркен чылын дыка хөй түңгө аажыр саткан бооп тур-ар.

Өтчөттүгү хураалдык киржикчилери райпо баштаар че-

риниң ажалында чамдык чептештер барын илереткен-ер. Магазинде бар турар барааннар ажал-агыйга хе-регелээр чамдык үүрмек барааннар чок бооп турар. Ма-газинниң чанында бараан шыгажарыга хергелеттинер салда чок, 5—6 чыл бурунгаар шала тууду каан скла-тың ханалары ирип калган. Оон чылдагынында чам-дык барааннар херин иштинде аажыр черде чыдыр.

Райпонуң төп бараан склактарына бараанны мага-зинчерге үзөөрдө эки шынарлыг барааннарын хөй ке-зини район төвүнде магазинчерге үнүп турары, магазин эргелекчизи эш Брагина «менээ» шалык төлөөр эвээ» дээш шил-биле кылган концервалар савазын хүлөп ал-байн турарын, арага аймаан эртен чогуур шагы чө-тпөндө салдылап бээр чоруктарың барын, ол ышкаш райпода автолаактар чонун бодурулге барааннары-биле хандыр тургаш чамдык үелерде арага өсөөртүп алгаш, малчындарга хааржа-хааржа-биле салдылап тургашын хураалга санал берген эштер Пандерин, Бархатов, Сана-рова, Спиринг болгаш эскелер-даа чили-биле шүгүм-чүлөөннөр.

А. ОТУН.

УЛУС ЧОНГА АЯН ТУТКАН

Бай-Тайга районнуң Бай-Тал суурда бот-ты-ынгыр уран чүүл кол-лектив бодунуң эки ажалы, уран таланты-зы-биле районда сура-гың берген. Ол коллек-тивте ортукмак школаның башкылары болгаш суур-нуң улусчу талантыла-ры хаара туттунган.

Оңр район төвүнге болгаш кожалында суур-ларга бодунуң сурунуга элзон каан солун кон-церттерин көртүпүп каапкан. «Партия бис-тин баштыкчымыс» деп чогаал-хөгжүмүг мон-

тажы школа башкыла-ры, бот-тыныгыр композитор А. Аня-оол би-ле С. Шанчы олар тур-гускан. Ол монтаж идея политиктиг укта-шына-ры, уран мергежилди күүселедиз-биле көрү-чүлериң сонургалын хаара тудуп турар. Кон-церттиң программасы хөйүнчү болгаш ийи чан-гыстың ирлары, уран номчулгалар, танцалар болгаш эске-даа көргү-зүгүр-биле байлак.

Тывага ажалдаары-биле эркен чылын чаа келген анык башкылар

Галина Махонина, Ла-риса Зайцева, Р. Макси-мова, Р. Баранова, Фе-рова, Светлова оларын уран талантыны улусту магаданып турар. Олар украин, орус, молда танымалыры күүсөдирин-ге дыка-ла мергежилди-лер. Ол ышкаш тыва ырлары база тыва ды-ка тергини эки күүсөдир туралар.

А. ЧАМЫР.

БАШТАЙГЫ КОНЦЕРТ
Хендереде
Ак-Тал
суурга чаа клубту ажа-м-лаа киригени соонда

мында турум кино докта-мал үнүп, бот-тыныгыр уран чүдүлүг болгаш ажаллап, суурнуң чурт-талчылары аңаа ийи-кейлиг кирип эгелээш.

Уран чүдүлүң найм-ралды ол коллектив чокта чаа баштайгы концерттин суурнуң чо-нунга көргүскен. Кон-церт дыка солун болган. Олар ам Хендереиниң малчынарыга болгаш Яланов аттыг колхозтун бригадалар төптөргө концерт көргүзөр дээш белеткенип туралар.

Д. ШУЛУУ.

В.ЛАДИВЕСТОК. Золотой Рог деп далай ээптээңи эршинде ишден болгаш бетондан аажок улуг бажыңны туткан. Ол—чаа далай вокзалды-дыр. Кижилер манаар дөңгөм зал, ие-

чаштың эки деритинген залы, эки гостиница, ресторан ында бар. Оортан далайже көөрге аажок чараш.

СЭТА-ның фотохрониказы.

АЖЫЛЧЫ ОРУКТУҢ ЭГЕЗИ

Чолаачылаа-ла ол үр-даа болбаан кижиге. Боду-даа анымак—чаа-ла 25-теп турар. А ажалчы оруун амыд-ралыңга доран шийип ап шыдааңа. Баштайгы үеде ыш кезикчизи болуп ажалдап турган. Ол дээрге кижин арыг соок агаар тынар, чай келгире —чечек-чимс сузуп тургаш ажал-даар ажил. Мындыг кайгамчык бай-дал анымак эр—Дарысын-оол Тулу-шевич Сарыг-Ламаны чайгаар-ла бо-лунга хандыкшыда бергени ол боор.

Удаанда балды тууду алгаш мы-ужурут, аңаа хирээ-биле ону хирээ-леп турган ыш кезикчилеринге чаа техника база чед берген. Олар ыч-кан бенин-биле ажаллаар «Дружба» деп кирээлдег, чудуктар өсөөртү тракторларлыг апарганнар. Белеткен каан тууду мыжын өсөөртүп алыр-ыла кутулуг «ЗИЛ»-лер бо-ла кес-түп келгилээр. Шаа оон эгелээш анымак эртин сестилеринге техникаге сундуушкун төртүтүп эгелээш. Чамдыкта харын-лаа оон дүңүңе суг чолаачылар чорур кылдыр кир-гизип болуп берген.

Ур болбаанда-ла ол чолаачылар курузунга өөренири-биле халкан. 1963 чылдын март Дарысын-оолдун намызын чаа арнын ажиткан— ол чолаачыларга эртинги шыныгыл-ды чедишкениң дужаап алган. Шагаан-Армда кээд ажал-агый транспортуң автоажыл-агыйныга

чолаачылап кирип алган. Маңаа ке-лигге, аңаа эрги машина берип каан. Ол машинага туралы-ла кижин хо-вар, үрели-ле бээр, ажаллап чоруту-рур. Ол чөтөгениң машина анымак чолаачыны дүвексиндирбээш. Эгези-нен бээр-ле Дарысын-оол оозун ык-септеп алган.

Баштайгы рейче үер хүнүңе шала сестиксеп-даа, чүзөөнниң чеди-ап шыдааны дээш өөрүн-лаа турган. Ажаллап эгелээш хүнери ыныг-ла улуг өөрүшкү чок болу берген. Аны-як чолаачыны эрги машиназы бо-ла багай чүвөгө таварыштыра берген турар. Кол-ла чүве —дуржулазы чөтпөң болуп турган.

Автоажыл-агыйга слесарьлар чок турганын-биле үүрмек септелгелери чолаачы кижин боду кылдыр апаар. А Сарыг-Ламаның таварылаа дуржулазы өөрүндө дуза дилээр ужурга таварып турган. Чүгө олардан дуза-сүме ап эвес, оларын боттарынын канчаар ажаллап тура-рын хайгаарал турган. Кызымаккай чорук тилелеге ону чөдире берген. Эрги машиназы-биле хүн үлүүн күт-сепид эгелээш.

Иччип турда чаа дүжүт ажаал алымышкында келген. Автомаш-назын ол орта белеткен эгелээш. Ажалдык харысалагынын ол билпип турган: дүн-хүн дивес ажаллаар, га-ража барык-ла келбес ужурга та-

варжыр болгай. Өөрүндө тыдып калбазы-биле ол бодунуң эрги ма-шиназын ык кылдыр септеп алып деп шийтирлээш. Биче-Бек кылмы-даз шыдаан.

Кажан дүжүт ажаал алымышкыны доосту бергенде, коллективтиң нинти хураалыга дужаал номчолан. Орта дү-жүт ажаал алымышкыныга шыга-раан чолаачыларын алап турган. Оларнын аразында бодунуң адын динчаш Сарыг-Ламаны өөрүшкүз хайныккан. Иччип аңаа ашша ма-налын тыыскаан. Бодунуң коллекти-ви, мина х

